

УДК 378.018.8:373.5.011.3-051:81'243]:[006.032:[061.1ЄС:37]]
DOI 10.32999/ksu2413-1865/2021-95-14

МІЖНАРОДНІ КВАЛІФІКАЦІЙНІ ВИМОГИ ТА СТАНДАРТИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Колісніченко Ангеліна Іванівна,
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри англійської мови та методики її навчання
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
a.kolisnichenko@udpu.edu.ua
orcid.org/0000-0002-2727-5042

Наукова стаття присвячена питанню формування переліку міжнародних кваліфікаційних вимог та загальних і специфічних стандартів до підготовки вчителів іноземних мов у європейській моделі педагогічної освіти. Авторка висвітлює стан дослідження питання та здійснює аналіз загальноєвропейських вимог до професії педагога загалом та вчителя іноземних мов зокрема, який дав можливість дослідити ключові аспекти професії та шляхи її розвитку у найближчій перспективі. Визначено актуальність досліджуваного питання, яка полягає у впровадженні та дотриманні запропонованих міжнародних вимог у процесі підготовки вчителів іноземних мов протягом формальної педагогічної освіти. У публікації наведено визначення поняття «професійна підготовка вчителя іноземних мов», унаслідок чого аналізується відповідність програм підготовки вчителів міжнародним вимогам та стандартам, які впроваджені у європейському освітньому просторі.

У статті здійснено огляд етапів створення міжнародної кваліфікаційної рамки та передумов її виникнення, а також з'ясовано, яка рамка було базовою, час її прийняття й запровадження. Авторка розкриває особливості національних кваліфікаційних рамок країн Європи, їх мету створення та функції.

У публікації визначено етапи створення переліку міжнародних вимог до якості кваліфікацій фахівців, описано їхню сутність та особливості. У результаті дослідження виявлено структурні компоненти кваліфікаційної рамки, серед яких слід назвати знання, уміння, компетентності. Також наведено структуру кваліфікаційних вимог до професії вчителя іноземних мов.

В процесі огляду кваліфікаційної рамки у питанні якості підготовки фахівців виокремлено вимоги до професійної підготовки, які зазначені в освітніх стандартах окремих країн, а також розкрито поняття стандарту у педагогічній освіті. Виокремлено чотири основних цілі укладання міжнародних стандартів для підготовки вчителів та їх види. Визначено перелік стандартів для підготовки майбутніх учителів іноземних мов, які поділяються на три базові секції, такі як професійні цінності та якості; професійні знання та вміння; професійні навички. У результаті дослідження кваліфікаційних вимог кваліфікаційної рамки, міжнародних вимог та стандартів навчання іноземних мов виявлено позитивний вплив на якість підготовки вчителів іноземних мов у педагогічній освіті Європейського освітнього простору.

Ключові слова: кваліфікаційні вимоги, стандарти професійної підготовки, національна кваліфікаційна рамка, професійна підготовка вчителя іноземних мов, якість формальної педагогічної освіти, Європейський освітній простір.

INTERNATIONAL QUALIFICATION REQUIREMENTS AND STANDARDS FOR THE FOREIGN LANGUAGE TEACHER TRAINING IN THE EUROPEAN EDUCATIONAL AREA

Kolisnichenko Anhelina Ivanivna,
Candidate of Pedagogical Sciences,
Senior Lecturer at the English Language Department
and Methods of its Teaching
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
a.kolisnichenko@udpu.edu.ua
orcid.org/0000-0002-2727-5042

The scientific article is devoted to the formation of the international qualification requirements list and general and specific standards for the foreign language teacher training in the European model of teacher education. The author highlights the state of research and analyzes the European requirements for the profession of teacher in general and foreign language teachers in particular, which provided an opportunity to explore key aspects of the profession and ways of its development in the nearest future. The topicality of the researched question,

which consists of the introduction and observance of the international requirements in the course of foreign languages teacher training during formal pedagogical education, is defined. The publication also defines the concept of “professional foreign language teacher training”, as a result of which the compliance of teacher training programs and international requirements with standards which are implemented in the European educational area is analyzed.

The article reviews the stages of creating an international qualifications framework, and the preconditions for its emergence, as well as clarifies which framework were the basis and the time of its adoption and implementation. The author reveals the features of the national qualifications framework of European countries, their purpose and function.

The publication identifies the stages of creating a list of international requirements for the quality of specialist qualifications, describes their essence and features. The study revealed the structural components of the qualification framework, including knowledge, skills, and competencies. The structure of qualification requirements for the foreign language teacher profession is also exposed.

In the process of reviewing the qualification framework, the requirements for professional training, which are specified in the educational standards of the countries and the concept of standard in teacher education, are revealed. There are four main goals of international standards for FL teacher training and their types. The list of standards for the future foreign language teacher training is defined, which are divided into three basic sections: professional values and qualities; professional knowledge; professional skills. As a result of the qualification requirements, the qualification framework study, international requirements and standards of foreign language teaching, a positive impact on the quality of foreign language teacher training in pedagogical education of the European educational area was revealed.

Key words: *qualification requirements, professional training standards, national qualification framework, professional foreign language teacher training, quality of formal pedagogical education, European educational area.*

Вступ

У глобальному світі країни прагнуть адекватно реагувати на всі соціальні та економічні виклики й відповідним чином удосконалювати свої освітні системи. Учителі, яких можна вважати найважливішим ресурсом у процесі навчання, мають очолювати систему професійного зростання, причому незалежно від типу закладу чи рівня освіти. Підвищення ефективності та якості навчання значною мірою залежить від бажання здібних до педагогічної діяльності людей працювати вчителями та від доступу студентів до високоякісного кваліфікованого навчання.

Поняття «професійна підготовка вчителя іноземних мов» набуває конкретизації в контексті педагогічного напрямку, охоплюючи особистість майбутнього вчителя, його професійну придатність (особисті якості, необхідні для цього фаху); зміст (знання, уміння, навички, тобто професійні компетентності та дотримання стандартів якості освіти); застосування (підходи, методи, зразки для спрямування до певного напрямку), тобто професійна підготовка вчителя іноземних мов – це безперервна система академічних заходів різної інтенсивності, спрямованих на відбір осіб, які відповідають вимогам для здобуття педагогічної кваліфікації, що передбачає оволодіння ними комунікативною, лінгвістичною, соціокультурною та іншими професійними компетентностями для реалізації комунікативно-навчальної, виховної, розвивальної та освітньої функцій (Колісниченко, 2020).

1. Теоретичне обґрунтування проблеми

Питання стандартизації освіти та професійної підготовки вчителів іноземних мов у різних країнах ставало об'єктом досліджень багатьох українських науковців, таких як І. Білецька (2014 рік), Я. Бондарук (2013 рік), С. Гринюк (2013 рік), О. Заболотна (2014 рік), О. Комар (2019 рік), Є. Процько (2016 рік), які частково згадують стандарти та вимоги до формальної освіти в окремих країнах. Вбачаючи важливість дотримання міжнародних вимог для якості професійної формальної освіти вчителів, окреслюємо потребу у більш детальному вивченні цього питання. Для дослідження питання використано методи узагальнення та систематизації, порівняльно-історичний та хронологічний методи, системно-функціональний та емпіричний методи.

Кожна країна має свої особливості підготовки фахівців для різних сфер функціонування суспільства. У зв'язку з цим виникла необхідність у міжнаціональній структурі, яка б допомогла реалізувати всі освітні можливості у міжнародному просторі задля національного розвитку систем освіти окремих країн, які є членами такої структури. Йдеться про створення міжнаціональної рамки (Brockmann, Clarke, Winch, 2010), яка включає такі виміри, як освіта; кваліфікація; знання; компетентність; якість використання праці; зміна роботи; менеджмент. Для створення такої рамки необхідно було дослідити не лише всі галузі освіти, але й ринки праці та взяти до уваги вимоги суспільства.

Європейська рамка кваліфікацій, яка була прийнята Європейським Парламентом у 2008 році, може вважатися «метарамкою» (базовою рамкою). Її призначення полягає у просуванні як загальної термінології, так і загальних орієнтирів для порівняння кваліфікацій країн-членів ЄС (Coles, 2007).

2. Методологія та методи

З'являються національні кваліфікаційні рамки, на основі яких завдяки дослідженням створюється міжнародна кваліфікаційна рамка. Метою створення таких рамок є більша прозорість і раціоналізація кваліфікації, особливо тоді, коли національні кваліфікації різноманітні та численні. У цьому контексті міжнародна кваліфікаційна рамка є намаганням побудувати міжнародну кваліфікаційну систему, яка потім впливатиме на створення національних кваліфікаційних систем у різних країнах-членах ЄС. Фактично певна кількість країн, які підтримують процес створення спільної рамки, отримує матрицю та дорожню карту для розвитку національної системи освіти, метою якої є якісна підготовка фахівців.

3. Результати та дискусії

Внаслідок взаємодії національної та міжнародної кваліфікаційної рамок є можливість виокремити низку таких типових освітніх цілей:

- усунення бар'єрів між професійною, вищою та загальною освітою, тобто підняття рівня професійної освіти шляхом її наближення до її вищої ланки, яка поступово стає професійною;
- сприяння безперервній освіті протягом усього професійного життя;
- окреслення цілей навчання, вимог до якості освіти, професійних стандартів;
- аналіз національних рамок для виокремлення найефективніших практик задля запозичення позитивного досвіду й впровадження їх у системи освіти інших країн-учасниць (Mihaut, 2009; Bosch, Charest, 2015).

Для такого аналізу необхідно порівняти кваліфікаційні рівні між країнами, що сприяє ефективності у налагодженні співпраці в контексті академічної мобільності учнів і студентів. Задля цього ж було здійс-

нено порівняння системи освіти у межах кожної окремої держави та можливостей трансферу студентів між університетами для отримання певної кваліфікації. Ще один аспект, який варто було врахувати, – це зіставлення кваліфікацій і професійних стандартів, результатів навчання, компетентностей. Вищезазначені цілі перегукуються з основними аспектами визначення поняття «професійна підготовка вчителя іноземних мов».

Створення переліку міжнародних вимог до підготовки вчителів відбувалось у кілька етапів, починаючи з широкого розуміння якості фахівця будь-якої сфери, а саме діяльності до безпосередньої підготовки педагогічних кадрів для реалізації іншомовної освіти (рис. 1).

Першим етапом можна вважати працю Мікаели Брокманн (Michaela Brockmann), Лінди Кларк (Linda Clarke), Крістофера Вінч (Christopher Winch), які у своєму дослідженні «Укладання системи кваліфікацій у Європі» (Bricklaying is more than Flemish bond. Bricklaying qualifications in Europe) виклали основну градацію та перелік вимог до загальної підготовки фахівців, беручи до уваги потреби роботодавців та ринку праці загалом. Автори визначили секторальну рамку та її структуру у межах трьох компонентів, таких як знання, уміння, компетентності (рис. 2).

Як показано на рис. 2, кожен із секторів поділяється на компоненти, що дало змогу окреслити вимоги до підготовки фахівців більш чітко, виділивши їх у так звану структуру вимог, яку було названо «Кваліфікації зони взаємної довіри» (Qualification and Zones of Mutual Trust, ZMTs) та відображено безпосередньо в Європейській кваліфікаційній рамці. Створення ЄКР відбулось як наступний етап виокремлення загальних професійних вимог. Вона містить поділ на два типи компетентностей, які поділяються на окремі компоненти (рис. 3).

До компонента професійних знань також належать інструменти, обладнання, матеріали, але увагу акцентовано на якості знань, а саме їх глибині, новизні, систематичності. Професійна здатність поділя-

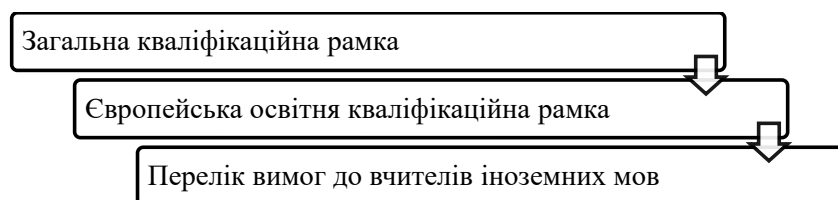

Рис. 1. Етапи створення переліку міжнародних вимог до якості кваліфікацій фахівців

Рис. 2. Структурна кваліфікаційна рамка

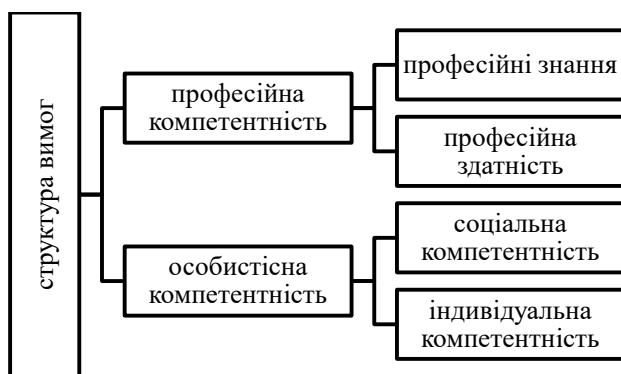

Рис. 3. Структура кваліфікаційних вимог

ється на ще два компоненти, такі як професійні уміння (фізичні та інтелектуальні, необхідні для роботи у певній галузі діяльності) та різнобічні здібності (планування, організація, контроль, оцінювання певної галузі діяльності). Компоненти особистісної компетентності пов'язані з придатністю працівника здійснювати професійну діяльність у певній галузі. Компонент соціальної компетентності охоплює уміння працювати в команді, лідерські якості, навички спілкування та здатність активного залучення до професійної діяльності. Індивідуальна компетентність включає автономність, відповідальність, прагнення досягати результатів, прагнення до саморозвитку (Brockmann, Clarke, Winch, 2010). Результати цього дослідження містять загальні характеристики до підготовки фахівця, однак існувала потреба у специфікації вимог для підготовки вчителів іноземних мов, хоча наступним етапом було окреслення вимог для педагогічних працівників загалом.

В огляді кваліфікаційної рамки у питанні якості підготовки фахівців варто виокре-

мити вимоги до професійної підготовки, які зазначені в освітніх стандартах окремих країн, та зупинитися на самому понятті «стандарт». Стандарти можна розуміти як перелік знань, умінь та навичок, тобто компетентності у професійній або освітній сфері. Іншими словами, стандарти – це визначення меж продуктивності у сфері навчання, досягнення чого контролюється та відповідним чином оцінюється (СЕРРЕ, 2013).

Національні стандарти допрофесійної підготовки визначаються відповідними державними органами у межах окремої країни. Міжнародні освітні вимоги мають обговорюватися та затверджуватися на рівні спільних міждержавних угод і підтримуватися у рамках спілок чи союзів. На політичному рівні національні та міжнародні стратегії протягом деякого часу визнавали необхідність переосмислення та перепрофілювання освіти відповідно до мінливих умов суспільства. Наприклад, із європейської точки зору, стратегія ЄС «Переосмислення освіти» (2012 рік) закликає до фундаментальних змін в освіті й підкреслює роль технології та освіти вчителів як агентів змін (Jalkanen, 2015).

У 2013 році було опубліковано результати дослідження міжнародних освітніх стратегій на рівні студентів, учителів та директорів шкіл, яке здійснювалось Організацією економічної співпраці та розвитку (OECD). У результаті цього дослідження визначено цілі, характеристики, зміст, шляхи подальше вдосконалення, оцінювання та впровадження освітніх стандартів.

Стандарти викладання використовуються як орієнтири відповідності якості освіти на рівні викладання предмета пев-

ним учителем або функціонування закладу освіти загалом державним або національним вимогам уряду. Існує уніфікований перелік стандартів, який передбачає сертифікацію вчителів, оцінювання їхньої роботи та акредитацію закладів освіти для вчителів. Таким чином, виокремлено чотири такі основні цілі укладання міжнародних стандартів для підготовки вчителів:

- підтримка підвищення ефективності роботи вчителів;
- сертифікація вчителів незалежно від досвіду та наявності особливого педагогічного статусу;
- оцінювання роботи вчителя;
- акредитація закладів освіти для підготовки вчителів (СЕРРЕ, 2013).

Дотримання стандартів є необхідною умовою професійності вчителя. Так, наприклад, в Англії вчитель-початківець повинен продемонструвати відповідність стандартам для отримання звання кваліфікованого вчителя. Крім того, стандарти використовуються як критерії для підготовки вчителів і як критерії для державної інспекції під час оцінювання діяльності закладів освіти для підготовки вчителів (Higginson, 2010).

Стандарти для підготовки вчителів класифікуються за двома категоріями відповідно до ступеня їхньої специфічності. Загальні стандарти описують загальні риси викладання без деталізації напрямів та дисциплін, спеціальні стандарти – це вузькі напрями, які описують викладання різних дисциплін, роботу з окремими студентами на різних рівнях або етапах професійного розвитку. Спеціальні стандарти також характеризують передовий досвід викладачів різних предметів і навіть різні етапи їхнього професійного розвитку.

Як зазначалось раніше, для створення міжнародних стандартів необхідна співпраця країн в освітній галузі у певному просторі, тобто у середовищі, де легко знайти однодумців та опонентів у специфікованому напрямі підготовки фахівців. Низка міжнародних організацій просуває всі новітні тренди в іншомовній освіті, які об'єднують освітян різних країн для спільної роботи задля успішних трансформацій. До таких організацій належать Британська Рада (British Council), TOEFL, IATEFL тощо.

Британська Рада дуже широко представлена в усьому світі. Серед нормативних документів Британської Ради існує перелік стандартів для підготовки майбутніх учителів іноземних мов, які були окреслені у 2014 році та визначені як професійні стандарти. Вони поділяються на три базові секції, такі як професійні цінності та якості;

професійні знання та вміння; професійні навички.

Секція професійних цінностей та якостей визначає стандарти для набуття особистого досвіду шляхом апробації та відбору ефективних засобів і способів навчання іноземних мов. Перелік професійних стандартів має персоніфікований характер, тобто залежить передусім від особистості вчителя та його персональних якостей.

Друга секція окреслює процес здобування освіти, який значною мірою залежить не лише від майбутнього фахівця, але й від закладу освіти та викладачів, які візьмуть активну участь у формуванні необхідної бази знань для його подальшої ефективної роботи у галузі освіти. Метою цієї секції професійних стандартів є здобуття глибоких та критично осмислених знань, компетентності в теорії та практиці. Стандарти другої секції мають чітко сформований професійний напрям і базуються на педагогічній освіті майбутнього вчителя іноземних мов.

Третя секція, а саме професійні навички, стосується методичного напрямку та здатності безпосередньо навчати іноземної мови, тобто фахівець повинен постійно розвивати власний досвід і навички, щоб учні могли досягнути найкращих результатів в оволодінні іноземними мовами.

Висновки

Зазначені професійні стандарти впливають із кваліфікаційних вимог Європейської кваліфікаційної рамки та міжнародних вимог навчання іноземних мов. Вони визначають чітко окреслені очікування ефективності педагогічної діяльності в іншомовній освітній сфері; надають можливість учителям та викладачам визначити напрями для власного професійного розвитку; визначають національний орієнтир для закладів освіти. За умови використання міжнародних професійних стандартів підготовки вчителів іноземних мов у реформуванні вищої педагогічної освіти розкриються можливості для підвищення академічного рівня фахівців окресленого освітнього напрямку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білецька І. Полікультурні засади іншомовної освіти у середніх навчальних закладах США : дис. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.01. Умань, 2014. 494 с.
2. Бондарук Я. Організація навчального процесу в системі підвищення кваліфікації учителів у США : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Черкаси, 2013. 302 с.
3. Гринюк С. Професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов в університетах Фінляндії : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Київ, 2013. 20 с.

4. Заболотна О. Альтернативна освіта дітей та молоді шкільного віку у країнах Європейського Союзу : автореф. дис. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.01. Тернопіль, 2014. 35 с.
5. Колісниченко А. Професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов в університетах Нідерландів : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Умань, 2020. 273 с.
6. Комар О. Організаційно-педагогічні засади неперервної освіти вчителів англійської мови в країнах Європейського Союзу : дис. ... докт. пед. наук : спец. 13.00.04. Умань, 2019. 509 с.
7. Процько Є. Професійна підготовка вчителів англійської мови в Бельгії : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Кіровоград, 2016. 20 с.
8. Bosch G., Charest J. Vocational Training: International Perspectives. 1st Edition. Routledge, 2015. 31 p.
9. Brockmann M., Clarke L., Winch Ch. Bricklaying is more than Flemish bond Bricklaying qualifications in Europe. 2010. 87 p. URL: https://www.academia.edu/10176692/Bricklaying_is_more_than_Flemish_bond_Bricklaying_qualifications_in_Europe (дата звернення: 03.11.2018).
10. Centre of Study for Policies and Practices in Education (CEPPE). Chile "Learning Standards, Teaching Standards and Standards for School Principals: A Comparative Study". *OECD Education Working Papers*. 2013. No. 99. Publishing, Paris. URL: <https://doi.org/10.1787/5k3tsjqt90v-en> (дата звернення: 23.08.2019).
11. Coles M. Qualifications frameworks in Europe: platforms for collaboration, integration and reform. *Making the European Learning Area a Reality* : a paper for the conference, 3–5 June 2007, Munich. URL: https://warwick.ac.uk/fac/soc/ier/glacier/qual/eqf/mike_coles_eqf.pdf (дата звернення: 09.11.2019).
12. Higginson C. Structures of Education and Training Systems in Europe: United Kingdom. England 2009/10. 2010. Eurydice. URL: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/structures/041_UKEngland_EN.pdf (дата звернення: 27.06.2019).
13. Jalkanen J. Future language teachers' pedagogical landscapes during their subject studies. *Nordic Journal of Digital Literacy*. 2015. Vol. 10. URL: https://www.idunn.no/dk/2015/02/future_language_teachers_pedagogical_landscapes_during_the (дата звернення: 28.06.2019).
14. Méhaut Ph. Vocational training in France: towards a new vocationalism? 2009. URL: <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-00414410> (дата звернення: 13.07.2019).
2. Bondaruk Ya. (2013). Orhanizatsiia navchalnoho protsesu v systemi pidvyshchennia kvalifikatsii uchyteliv u SShA. *Candidate's thesis*. Cherkasy [in Ukrainian].
3. Hryniuk S. (2013). Profesiina pidhotovka maibutnikh vchyteliv inozemnykh mov v universytetakh Finliandii. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
4. Zabolotna O. (2014). Alternatyvna osvita ditei ta molodi shkilnoho viku u krainakh Yevropeiskoho Soiuzu. *Extended abstract of candidate's thesis*. Ternopil [in Ukrainian].
5. Kolisnichenko A. (2020). Profesiina pidhotovka maibutnikh uchyteliv inozemnykh mov v universytetakh Niderlandiv. *Candidate's thesis*. Uman [in Ukrainian].
6. Komar O. (2019). Orhanizatsiino-pedahohichni zasady neperervnoi osvity vchyteliv anhliskoi movy v krainakh Yevropeiskoho Soiuzu. *Candidate's thesis*. Uman [in Ukrainian].
7. Protsko Ye. (2016). Profesiina pidhotovka vchyteliv anhliskoi movy v Belhii. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kirovohrad [in Ukrainian].
8. Bosch G., Charest J. (2015). Vocational Training: International Perspectives. 1st Edition. Routledge.
9. Brockmann M., Clarke L., Winch Ch. (2010). Bricklaying is more than Flemish bond Bricklaying qualifications in Europe. URL: https://www.academia.edu/10176692/Bricklaying_is_more_than_Flemish_bond_Bricklaying_qualifications_in_Europe (last accessed: 03.11.2020).
10. Centre of Study for Policies and Practices in Education (CEPPE). Chile "Learning Standards, Teaching Standards and Standards for School Principals: A Comparative Study". *OECD Education Working Papers*. 2013. No. 99. Publishing, Paris. URL: <https://doi.org/10.1787/5k3tsjqt90v-en> (last accessed: 23.08.2019).
11. Coles M. (2007). Qualifications frameworks in Europe: platforms for collaboration, integration and reform. *Making the European Learning Area a Reality*: A paper for the conference, 3–5 June 2007, Munich. URL: https://warwick.ac.uk/fac/soc/ier/glacier/qual/eqf/mike_coles_eqf.pdf (last accessed: 09.11.2019).
12. Higginson C. (2010). Structures of Education and Training Systems in Europe: United Kingdom. England 2009/10. Eurydice. URL: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/eurybase/structures/041_UKEngland_EN.pdf (last accessed: 27.06.2019).
13. Jalkanen, Juha. (2015). Future language teachers' pedagogical landscapes during their subject studies. *Nordic Journal of Digital Literacy*. Vol. 10. URL: https://www.idunn.no/dk/2015/02/future_language_teachers_pedagogical_landscapes_during_the (last accessed: 28.06.2019).
14. Méhaut Philippe. (2009). Vocational training in France: towards a new vocationalism? URL: <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-00414410> (last accessed: 13.07.2019).

REFERENCES:

1. Biletska I. (2014). Polikulturni zasady inshomovnoi osvity u serednikh navchalnykh zakladakh SShA. *Candidate's thesis*. Uman [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 26.04.2021.
The article was received 26 April 2021.